

A veszélyes fenyegetéssel elkövetett zaklatásról – A zaklatás második alapesetének joggyakorlata, különös tekintettel a halmazati és elhatárolási kérdésekre¹

zaklatás – fenyegetés – félelemkeltés – konzumpció

A Legfőbb Ügyészség által közzétett statisztikák azt mutatják, hogy a regisztrált emberi méltóság és az egyes alapvető jogok elleni bűncselekmények között a Btk. 222. § szerinti zaklatás miatt indult büntetőeljárások az utóbbi években jelentős többséget (az elmúlt öt évben átlagosan 70%-ot) tesznek ki.² A zaklatás büntetőjogi tényállása 2008-ban jelent meg a magyar büntetőjogi szabályozásban,³ és igen nagyszámú, előre nem látott dogmatikai és jogalkalmazási kérdést hozott magával.

A zaklatás bűncselekményének két alapesete és összesen három különböző fordulata van, és bármelyikhez kapcsolódóan megvalósulhat minősített eset. A hatályos Btk. 222. § (1) bekezdés szerinti rendszeres vagy tartós háborgatással megvalósított zaklatás mellett a (2) bekezdésben foglalt fenyegető magatartásokat is egyazon bűncselekményi alcím alá szerkesztette a jogalkotó. A zaklatás második alapesetének két fordulata van: a 222. § (2) bekezdésének a) pontjában a (büntető-

* Dr. Monori Zsuzsanna PhD-hallgató, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Bűnügyi Tudományok Intézete, monori.zsu@gmail.com.

¹ A vizsgált jogesetek a Szegedi Járási Ügyészség gyakorlatából származnak, a Legfőbb Ügyészség engedélyvel végzett aktakutatás eredményeként. E kutatómunkát szigorú adatvédelmi kötelezettség mellett végeztem, emiatt a felhasznált jogesetek idézésekor figyelemmel kellett lennem az irányadó adatvédelmi rendelkezésekre. A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény, a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény és a szabálysértésekről szóló 2012. évi II. törvény vonatkozó szakaszain túl az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény és az Adatvédelmi Szabályzat kiadásáról szóló 8/2012. (II. 16.) LÜ utasítás rendelkezései alapján az idézett eseteket még ügyszám alapján sem nevesíthetem. Ez természetesen nem akadályozza annak, hogy a vizsgálat szempontjából releváns példákon keresztül az értelmezési és jogalkalmazási tendenciákat, valamint az esetleges tévedéseket ki lehessen mutatni.

² <http://ugyeszseg.hu/infoszabdok/doktar.php?focsoport=2&csoport=14#open> (2016. 10. 12.).

³ A zaklatás tényállása 2008. január 1-jén lépett hatályba, a 176/A. §-t és az azt megelőző alcímet a 2007. évi CLXII. törvény 4. §-a iktatta be. Az eredeti szöveg többszöri módosításon esett át. Elsőként hatályát veszítették azok a rendelkezések, amelyek lehetővé tették a zaklatókkal szemben közérdekű munka vagy pénzbüntetés kiszabását [2009. évi LXXX. törvény 56. § (7) bekezdés c) pont], ezt követően bekerült a tényállásba a (2) bekezdés b) pontja, valamint a (3) bekezdésbe foglalt minősített esetek köre is bővült [2010. évi CLXI. törvény 12. § (1) és (2) bekezdés].

jogi értelemben vett) *veszélyes fenyegetés*,⁴ b) pontjában a *veszély látszatát keltve elkövetett zaklatás*. Az (1) bekezdésben foglalt, háborgatással megvalósuló zaklatáshoz képest e magatartások jelentősen eltérő képet mutatnak. Ez a bekezdés tulajdonképpen önálló bűncselekménynek is tekinthető, amellet, hogy a (2) bekezdés lényegesen nagyobb társadalomra veszélyességet hordoz magában, amit – az (1) bekezdéshez képest – a szubszidiaritási klauzula hiánya és a magasabb büntetési tétel is jelez.

A zaklatás bűncselekményének tényállásai, azok változásai és a hozzájuk kapcsolódó joggyakorlat vizsgálatában, illetőleg a tényállás bizonyíthatósági és alkalmazhatósági kérdésein belül a leghangsúlyosabb és legtöbb dilemmát a veszélyes fenyegetés tényállásának értelmezése veti fel. Jelen munka célja az, hogy a veszélyes fenyegetéssel elkövetett zaklatás büntetőjogi tényállásának halmazati és elhatárolási gyakorlatát felvázolja. Különösen nagy figyelmet érdemel a zaklatás ezen alapesetének és a hasonlóan fenyegetéssel megvalósuló bűncselekményeknek az elhatárolása, különösen a közveszéllyel fenyegetés bűncselekményének vonatkozásában. Erre tekintettel kiemelten vizsgálom azon esetek körét, ahol a személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó bűncselekmény nem konzumálta a zaklatás e fordulatát. Előre kell bocsátani, hogy a zaklatás e fordulatának joggyakorlata korántsem egységes, ami legfőképp a halmazati kérdésekben mutatkozik meg.

1. A veszélyes fenyegetésről

Mielőtt a veszélyes fenyegetés halmazati és elhatárolási kérdéseire részletesen kitérnék, fontosnak tartom a tényállás rövid áttekintését, hiszen a szakirodalom általában szűkszavúan ír a zaklatás e fordulatáról. A tényállási elemek értelmezésén keresztül felvázolható a veszélyes fenyegetés alkalmazási köre, továbbá a veszély látszatát keltve elkövetett zaklatástól való elhatárolás alapja és a vizsgált tényállás – álláspontom szerint – hézagpótló szerepe is csak a tényállási elemek ismeretében mutatható ki.

1.1. A félelemkeltés célzata

A zaklatás mindkét alapesete célzatos bűncselekmény. A jogalkotó eltérő célzatot követelt meg a két tényállási alakzatnál. A (2) bekezdésben a félelemkeltést határozta meg, amely mindkét elkövetési fordulatra irányadó. A zaklatás minden fordulata ennek megfelelően csak egyenes szándékkal valósítható meg, így a bizonyíthatóság körében fokozottan indokolt az elkövető tudattartamának vizsgálata.⁵

⁴ Fontos megjegyezni, hogy a veszélyes fenyegetés szabálysértési tényállása a mai napig hatályban van, s e szabálysértési tényállás első pontját emelte át a jogalkotó – némi módosítással – a zaklatás második alapesetébe. A szabálysértési és bűncselekményi alakzat elhatárolásáról később szó lesz, „veszélyes fenyegetés” alatt tehát a továbbiakban a zaklatás Btk. 222. § (2) bekezdés a) pontja szerinti magatartást értem.

⁵ GELÁNYI Anikó: A zaklatás bűncselekményéről a Budapesti X. és XVII. Kerületi Ügyészségen szerzett gyakorlati tapasztalatok tükrében. *Ügyészek Lapja*, 2011/1, 11–25.

Mivel a zaklatás immateriális bűncselekmény, ezért a félelemérzetnek nem kell a sértettben kialakulnia. Ebből fakadóan a félelem keltésének célzata nem esik szükségszerűen egybe azzal, hogy másban – bármely más belső okból – félelem keletkezett.⁶ A fenyegető magatartás már a félelemkeltő célzatot feltételezi, elvben mégsem kizárható, hogy a fenyegetéshez nem társul félelemkeltési célzat. Ugyanakkor, ha a célzat fennáll, az önmagában elégséges a tényállásszerűséghez, nem szükséges a passzív alany tényleges félelemérzete.⁷ Amennyiben a félelemérzet az elkövető magatartása eredményeképpen a sértettben ki is alakul, az a tényállásszerűséghez még nem elegendő, a célzatot, azaz az egyenes szándékot is bizonyítani kell.

A joggyakorlat igen változatos képet mutat abból a szempontból, hogy mely kijelentések utalnak arra, hogy a gyanúsítottat valóban félelemkeltési célzat vezérli. Az ügyészség, feltehetően a könnyebb bizonyíthatóság érdekében, jellemzően a magatartás félelemkeltésre való alkalmasságát vizsgálja (a fenyegetés értelmező rendelkezésekbe foglalt definíciójának való megfelelés okán), álláspontom szerint vitathatóan. Az ügyészség gyakran hivatkozik arra, hogy az indulatból eredő kijelentések, közlések általánosságban nem érik el a zaklatás bűncselekményének határát, valóságtartalmuk objektíve megkérdőjelezhető, félelemkeltésre nem alkalmasak. Álláspontom szerint csupán a félelemkeltésre való alkalmasság hiányára alapozva nem lehet kizárni a cselekmény célzatosságát. Az ügyészség ilyen érvelése és az alkalmasság vizsgálatának indoka feltehetően a fenyegetés általános definíciójából fakad, hiszen a fenyegetés általános törvényi fogalmának eleme, hogy a fenyegetéssel kilátásba helyezett hátrány a félelemkeltésre alkalmas legyen. Az alkalmasság azonban a félelemkeltés célzatának szempontjából irreleváns, s a fenyegetés mint elkövetési magatartás elemzésének körében ki kell majd térni arra, hogy a fenyegetés általános fogalma milyen indokok miatt nem alkalmazható a veszélyes fenyegetéssel elkövetett zaklatások elbírálásakor.

1.2. A fenyegetés mint elkövetési magatartás

A veszélyes fenyegetéssel elkövetett zaklatás tényállása a fenyegetést elkövetési magatartásként tartalmazza. Véleményem szerint ez egy speciális magatartás, amely a fenyegetés általános fogalmának nem feleltethető meg.

A fenyegetés általános fogalmát a Btk. értelmező rendelkezésben definiálja. Eszerint „*fenyegetésként minősül eltérő rendelkezés hiányában súlyos hátrány kilátásba helyezése, amely alkalmas arra, hogy a megfenyegetettben komoly félelmet keltsen*” [Btk. 459. § (1) bek. 7. pont]. A fenyegetés általános részi funkciója a Btk. 19. § értelmében az, hogy a büntetőjogi felelősséget kizárja vagy korlátozza. Ezzel szemben a különös részben használt fenyegetés büntetőjogi felelősséget keletkeztet, avagy azt fokozza. A felelősséget alapító fenyegetést az adott bűncselekmény elkövetője fejtí ki, a kizáró, illetve korlátozó hatású fenyegetést pedig a bűncselek-

⁶ BH 2011. 303. (Legf. Bír. Bfv. III. 639/2010.)

⁷ Kis Norbert (szerk.): *A magyar büntetőjog tankönyve II.* Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008, 147–148.

mény elkövetőjével szemben alkalmazzák.⁸ E két ellentétes szerep is szükségessé teszi a differenciálást, hiszen maga a definíció is kimondja, hogy csak eltérő rendelkezés hiányában, kvázi szubszidiárius jelleggel alkalmazandó, amennyiben az adott törvényi tényállás nem tesz valamilyen specializációt.⁹

A fenyegetésről mint elkövetési módról – a kényszerítés különös részi tényállásával összefüggésben – Erdős Emil írja, hogy a Btk. az egyes jogtárgyak fokozott védelme érdekében az egyes bűncselekmények törvényi tényállásaiban ugyanannak a meghatározásnak tágabb vagy szűkebb formáit határozza meg.¹⁰ Bartkó Róbert a terrorcselekménnyel fenyegetés bűncselekményével kapcsolatosan fejti ki, hogy a fenyegetés mint elkövetési mód és mint elkövetési magatartás tartalma eltér egymástól, ez az eltérés pedig két szinten értelmezendő: egyrészt dogmatikailag tisztázandó kérdés, hogy mi az a tartalmi szint, amit az elkövetőnek meg kell valósítania a tényállásszerűséghez, másrészt az is eldöntendő, hogy milyen irányultsággal kell a fenyegetést elhangzó nyilatkozatnak rendelkeznie.¹¹

A fentiekre tekintettel álláspontom szerint a zaklatás bűncselekményének második alapesetében foglalt, elkövetési magatartásként megfogalmazott fenyegetés és az általános fenyegetésfogalom között három eltérés mutatkozik. A zaklatás tényállása:

- (1) A súlyos hátrányt szűkebben határozza meg.
- (2) A félelemkeltésre való alkalmasság helyett félelemkeltési célzatot követel meg.
- (3) A félelem komolysága nem releváns.

Ad (1) A fenyegetés általános fogalmának objektív oldala a fenyegetés tárgya, azaz a súlyos hátrány nem más, mint a kilátásba helyezett rossz. A súlyosság követelményével a jogalkotó kizárta, hogy a jelentéktelen hátrány bekövetkezésével való fenyegetés tényállásszerű legyen. A szűkebb fenyegetésfogalmat tartalmazó tényállások esetén a jogalkotó konkrétan nevesíti a súlyos hátrányt.¹² A veszélyes fenyegetéssel elkövetett zaklatás esetén ez a szűkítés a személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó büntetendő cselekménnyel való kvalifikált fenyegetés. A Btk. az értelmező rendelkezések között a személy elleni erőszakos bűncselekmények

⁸ NAGY Ferenc: *A magyar büntetőjog általános része*. HVG-ORAC, Budapest, 2010, 171.

⁹ Jelen tanulmánynak nem célja, hogy a fenyegetés általános részi funkcióját részletesen bemutassa, mivel ez nem képezi a vizsgált téma szerves részét. Így csupán azon aspektusokat szükséges kiemelni, amelyek a zaklatás bűncselekményével összefüggésben a definíciós különbségekre rámutatnak. A fenyegetésről részletesen többek között lásd Pintér Jenő (szerk.): *Büntetőjog – Általános rész I. kötet*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1976, 170–171; Kis Norbert (szerk.): *A büntető törvénykönyv magyarázata. I. kötet – Általános rész*. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008, 112–115; Kis Norbert–HOLLÁN Miklós: *Büntetőjog I. – Az anyagi büntetőjog általános része*. Dialóg Campus, Budapest–Pécs, 2011, 124–125; NAGY Ferenc: *Anyagi büntetőjog – Általános rész I.* Iurisperitus Bt., Szeged, 2014, 266–277; Balogh Ágnes–Tóth Mihály (szerk.): *Magyar büntetőjog – Általános rész*. Osiris, Budapest, 2015, 156–159; DEÁK Zoltán: A kényszer és a fenyegetés mint büntethetőségi akadályok dogmatikai természetéről. *Magyar Jog*, 2016/2, 100–109.

¹⁰ ERDŐS Emil: A kényszerítés kettős alakja a magyar büntetőjogban. In: Tóth Mihály–Herke Csongor (szerk.): *Tanulmányok dr. Földvári József professzor 75. születésnapja tiszteletére*. PTE ÁJK, Pécs, 2001, 16–38.

¹¹ BARTKÓ Róbert: A terrorcselekménnyel való fenyegetés a bírói gyakorlat tükrében. *Jog-Állam-Politika*, 2014/4, 3–12.

¹² DEÁK Zoltán: A Szegedi Ítéltábla döntése a terrorcselekménnyel fenyegetés és a közveszéllyel fenyegetés elhatárolásáról. *Jogesetek Magyarázata*, 2014/2, 49–51.

taxatív felsorolását adja [Btk. 459. § (1) bek. 26. pont], a közveszélyt okozó büntetendő cselekmények körébe pedig azon deliktumok tartoznak, amelyek esetén a veszély a polgárok nagyobb vagy előre meg nem határozható körét, illetve jelentős értékű anyagi javakat fenyeget.¹³ Irányadó lehet továbbá az a felsorolás, amelyet a jogalkotó a terrorcselekménnyel összefüggésben fogalmaz meg, ebből a listából azonban a fegyverrel kapcsolatos bűncselekmények nem vehetők figyelembe [Btk. 314. § (4) bek.].¹⁴

Ad (2) A fenyegetés félelemkeltésre való alkalmasságára a joggyakorlat mindig úgy tekintett, mint amelyre egységes szabályt felállítani nem lehet, azt a jogalkalmazónak mindig *in concreto* kell megítélnie, ennek során pedig figyelemmel kell lennie az eset összes körülményeire. Az, hogy az adott megfenyegetett személyben kialakult-e félelem, csak az ő szemszögéből lehet vizsgálni.¹⁵ A veszélyes fenyegetés ezzel szemben a félelemkeltés célzatával az elkövetői szubjektumra helyezi át a hangsúlyt. Annak kell minden kétséget kizáró bizonyosságot nyernie, hogy az elkövető abból a célból fenyegette meg a sértettet, hogy benne a félelemérzet kialakuljon, viszont a tényállásszerűség szempontjából sem az alkalmasságnak, sem a félelemérzet tényleges kialakulásának nincs jelentősége, a jogtárgysérelem mind-ezekről függetlenül bekövetkezik.

Ad (3) A komolytalan fenyegetésnek büntetőjogi relevanciája nem lehet, azonban a fenyegetés komolysága minden esetben a megfenyegetett oldaláról értelmezhető.¹⁶ A terrorcselekménnyel összefüggésben fogalmazza meg *Deák Zoltán*, hogy ahhoz, hogy egy súlyos hátrány kilátásba helyezése alkalmas legyen a sértettben félelmet kelteni, nem szükséges, hogy az realizálható legyen, elegendő, ha a megfenyegetett annak véli, nem lehet releváns tehát, hogy a fenyegető az elhangzottakat komolyan gondolja-e vagy sem.¹⁷ Tekintettel arra, hogy a zaklatás magánindítványos bűncselekmény, ha a sértett a hatóságokhoz fordul és kéri az elkövető büntetőjogi felelősségének megállapítását, joggal lehet arra következtetni, hogy komolynak vélhette az adott fenyegetést, magánszféráját érzése szerint sérelem érte. Tehát a félelem komolyságának bizonyítása szükségtelen, arra is figyelemmel, hogy – mint a célzat kapcsán utaltam rá – a tényállásszerűséghez a félelemérzetnek nem kell kialakulnia.

¹³ BELOVICS Ervin: Zaklatás. In: Busch Béla (szerk.): *Büntetőjog – Különös rész*. HVG-ORAC, Budapest, 2011, 172.

¹⁴ A Kúria kimondta, hogy aki más félelemkeltés céljából, de nem személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó büntetendő cselekmény elkövetésével, hanem egzisztenciális hátránnyal fenyeget, a zaklatás vétségét nem követi el. Az adott ügyben vizsgált kijelentés („neked véged van, tönkre foglak tenni”) kétségtelenül egzisztenciális, a sértett megélhetése, nem pedig élete, testi épsége elleni cselekménnyel fenyegetés, ezért nem tényállásszerű, így emiatt a terhelt bűnössége nem állapítható meg. [BH+ 2011.7.288. (Legf. Bír. Bfv. III. 41/2011.)]

¹⁵ DEÁK: i. m., 49.

¹⁶ Hangsúlyozni kell, hogy a fenyegetés komolysága és a félelem komolysága két külön kérdés. A fenyegetés komolysága a kilátásba helyezett rossz tartalmi megközelítését jelenti, míg a félelem komolysága az előrevetített hátrány sértettben kifejtett hatását jelenti. Megjegyzendő még, hogy a veszélyes fenyegetés szabálysértési tényállásában a fenyegetés komolysága tényállási elem marad.

¹⁷ DEÁK: i. m., 53.

Összegezve tehát: a zaklatás bűncselekményénél a fenyegetés az általánosnál szűkebb fogalmat jelöl, s az alábbi definícióban foglalható össze: *személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó büntetendő cselekmény kilátásba helyezése, amelynek célja, hogy a megfenyegetettben félelmet keltsen.*

2. Egységalmazati kérdések

2.1. Rendbeliség

A zaklatás második alapesetének rendbelisége a sértettek száma szerint alakul. Itt kell kitérni arra, hogy a tényállás hatályos szövege értelmében a veszélyes fenyegetés passzív alanya és sértettje kettéválhat, hiszen a sértettet és a sértettre tekintettel annak hozzátartozóját is érheti tényállásszerű fenyegetés. A hozzátartozót érő fenyegetés esetén a bűncselekmény sértettjének azon személy tekinthető, akire az elkövető félelemkeltő célzata irányul. A „rá tekintettel” kifejezés használata utal arra, hogy a hozzátartozót ért fenyegetés esetén az elkövető félelemkeltő célzata nem a hozzátartozóra irányul. Az elkövető eshetőleges szándéka ugyan kiterjedhet arra, hogy fenyegetése révén a hozzátartozóban is félelemérzet fog kialakulni, egyenes szándéka azonban erre nem terjedhet ki, ellenkező esetben a hozzátartozó is sértettnek tekintendő, s a cselekmény többrendbeliként fog minősülni. A hozzátartozó fogalmát a Btk. az értelmező rendelkezések között meghatározza [459. § (1) bek. 14. pont].

Példaként említhető az az eset, amelyben a terhelt volt élettársát azzal fenyegeti meg, hogy elrabolja és megöli a kisfiát, ha nem tér vissza hozzá, vagy ezt munkatársain keresztül üzeni meg. A gyermekre való utalás a cselekmény minősítését nem érinti, sértettnek – és egyúttal a magánindítvány előterjesztésére jogosultnak – csak az a személy tekinthető, akinek a félelemkeltése érdekében az elkövető a fenyegető magatartását kifejti. Más megítélés alá esik azonban, ha a sértett a telefonon fenyegetőző terhelttel folytatott beszélgetés alatt a telefont kihangosítja, és a terhelt – ezt tudva – a jelen lévő másik személyt is életveszélyesen megfenyegeti. Ilyen és ehhez hasonló esetekben a cselekmény kétféleképpen minősül.

2.2. Folytatólagosság

A zaklatás második alapeseténél az elkövető egyszeri cselekménye is alkalmas lehet arra, hogy a (2) bekezdésben foglalt bűncselekményi fordulatokat hiánytalanul megvalósítsa,¹⁸ ha pedig egy rövid időintervallumban többször is megismétlődik

¹⁸ BH 2011. 303. (Legf. Bír. Bfv. III. 639/2010.): „A zaklatásnak a Btk. 176/A. §-ának (2) bekezdésében írt fordulata viszont nem szubszidiárius bűncselekmény, és ismétlődést sem kíván meg. Egyetlen súlyos – erőszakos, vagy közveszélyt okozó büntetendő – cselekmény elkövetésével történő fenyegetéssel is megvalósítható akkor, ha az elkövetőt félelemkeltési célzat vezeti. A zaklatás lényege ilyenkor abból fakad, hogy a kilátásba helyezett súlyos következménnyel való fenyegetettség nyugtalanságot kiváltó lelki teherként nehezedik a sértettre.”

egységes akaratelhatározással és ugyanazon sértett sérelmére, a folytatólágosság megállapításának van helye. Például, ha az elkövető egy hónapon keresztül minden nap fenyegető levelet dob a sértett postaládájába, avagy heteken keresztül naponta felhívja telefonon és megöléssel fenyegeti, már az első alkalommal megvalósítja a veszélyes fenyegetés tényállását. A további elkövetési alkalmak folytatólágosságként értékelhetők.

Néhány olyan példa is fellelhető a gyakorlatban, amikor az (1) és a (2) bekezdés egymás melletti megállapításának lenne helye, az (1) bekezdés szubszidiaritása miatt azonban a halmazatuk csak látszólagos. Az (1) bekezdésben megkövetelt rendszerességet vagy tartósságot azonban a jogalkalmazó értékelní kívánja, még akkor is, ha a háborgatások között csak néhány – vagy csupán egyetlen – alkalommal volt bizonyítható a fenyegető tartalom, így a (2) bekezdés szerinti zaklatások igen gyakran minősülnek folytatólágosan elkövetettnek. Ilyen volt az az eset, amikor a volt férj hetente több alkalommal, hónapokon keresztül visszajárt a volt közös ingatlanhoz, és az ott lakó volt feleségének ittasan az utcafrontról kiabált, szitkozódott, trágár szitokszavakat ordított, egy alkalommal pedig a szomszédok füle hallatára bántalmazással és megöléssel is megfenyegette. A korábbi személyes háborgatások alkalmával elhangzottakra tanú nem volt, de a bíróság a feljelentésben foglaltakat fogadta el, és a cselekmény folyamatos jellegéből, valamint a házastársak elmérgesedett viszonyából arra a következtetésre jutott, hogy ilyen és hasonló fenyegető kijelentések minden bizonnyal korábban is elhangoztak, így a magatartást folytatólágosnak minősítette. Álláspontom szerint ez a jogalkalmazási tendencia igencsak vitatható, ugyanis ilyen esetekben az (1) és (2) bekezdések halmazatát szükséges megállapítani, amellet, hogy egyetlen (bizonyított) fenyegetés nem lehet alapja a folytatólágos elkövetés megállapításának.

Amennyiben tehát a terhelt huzamosabb időn keresztül háborgatja a sértettet és eközben fenyegetés(ek)e)t is közöl, két külön bűncselekményt valósít meg. A folytatólágosság megállapításának akkor lehet helye, amikor bizonyított, hogy a terhelt több alkalommal tett fenyegető kijelentéseket. Helyesen minősítette tehát a Szegedi Járási Ügyészség háborgató zaklatás és folytatólágosan (volt élettársa sérelmére) elkövetett veszélyes fenyegetés halmazataként a terhelt magatartását, amikor 20 nap alatt összesen 238 alkalommal próbált kapcsolatot létesíteni a sértettel (177 hívást kezdeményezett és 61 rövid szöveges üzenetet küldött), és bizonyítottan két alkalommal az otthonában is személyesen felkereste, amikor is ittasan megöléssel fenyegette.

3. Egyes bűncselekményekkel való halmazati és elhatárolási kérdések

3.1. Elhatárolás a zaklatás más változataitól

3.1.1. A veszélyes fenyegetés szabálysértése

Bár a zaklatás második alapesetének mind a két fordulata kezdetben szabálysértési tényállás volt, a veszélyes fenyegetés szabálysértési tényállása – módosításokkal – a mai napig hatályban van. Eszerint „*aki mászt félelemkeltés céljából a megfe-*

nyezetett személyre vagy annak hozzátartozójára vonatkozó, a becsület csorbítására alkalmas tény nagy nyilvánosság elé tárásával komolyan megfenyeget, szabálysértést követ el” (Szabs. tv. 173. §).

A szabálysértési tényállás több szempontból is átfedést mutat a veszélyes fenyegetés bűncselekményével: azonos a félelemkeltési célzat, a passzív alanyi kör és a fenyegetés mint elkövetési magatartás. A szabálysértési alakzat nem más, mint a nagy nyilvánosság előtt elkövetett rágalmozás előkészülete. Reális félelmet válthat ki a sértettben, ha rá nézve kompromittáló információ birtokában valaki azzal fenyegetőzik, hogy azt nagy nyilvánosság elé fogja tární. Fontos azonban, hogy a szubjektív oldalon a célzat nem terjedhet a félelemkeltésen túl, mert ha például haszonszerzési céllal társul, akkor már zsarolás kísérletének minősülhet a cselekmény, ez pedig a zaklatás bűncselekményi tényállására is igaz. A tény valóság tartalma itt közömbös, a fenyegetés komolysága azonban releváns, amire utalhat egy korábbi fenyegetés, esetlegesen tettegességig fajuló konfliktus, amellet, hogy vizsgálni kell az elhangzó kijelentések általános jelentését, a fenyegetés módját, tartalmát.¹⁹

A két tényállás elhatárolása tehát a fenyegetés tartalma alapján lehetséges, hiszen a veszélyes fenyegetés szabálysértése és nem a zaklatás bűncselekménye valósul meg, ha a félelemkeltés céljából történő (célzatos) fenyegetés a megfenyegetett személy vagy hozzátartozója becsületének csorbítására alkalmas ténynek a nagy nyilvánosság elé tárására vonatkozik, és nem a büntető tényállásban foglalt kvalifikált tartalommal valósul meg.²⁰ Mindebből látható, hogy a szabálysértési és a bűncselekményi változat a társadalomra veszélyesség eltérő szintjét hordozza magában, s a súlyosabb magatartás félelemkeltési célzatú kilátásba helyezése már meghaladja a szabálysértési szintet.

3.1.2. A fenyegetés és a látszatkeltés elhatárolása

A Kúria szerint is zaklatás megvalósítására lehet alkalmas az a szóbeli fenyegetés, amely a sértett megölését, torkának átvágását helyezi kilátásba.²¹ A gyakorlatban is elterjedtek a „megöllek”, „megdöglesz”, „agyonverlek”, „elvágom a torkod”, „széttöröm a fejed” és ezekhez hasonló kijelentések. A veszélyes fenyegetés legtöbbször *verbálisan* valósul meg: az elkövető fenyegető kijelentéseket közöl a sértettel, akár személyesen élőszóban, akár telefonon, de tényállásszerű a fenyegető írásos üzenet, levél, e-mail küldése is.

Egyes vélemények szerint a pusztán ráutaló magatartással, nonverbális jelekkel, fizikai utalásokkal, testbeszéddel realizált fenyegetés is tényállásszerű lehet. Ilyen például, ha az elkövető a keze torka előtti elhúzásával vagy pisztollyá formálásával jelzi a sértett felé, hogy „mi vár rá”. Ugyancsak fenyegető mozdulat lehet, ha az elkövető úgy nyúl a zsebéhez, mintha fegyver lenne nála, azt sejtetve ezzel, hogy használni is fogja. Véleményem szerint ezen nonverbális jelek nem elegendők a

¹⁹ BISZTRICZKI László–KÁNTÁS Péter: *A szabálysértési törvény magyarázata*. HVG-ORAC, Budapest, 2014, 469.

²⁰ VIDA Mihály: Zaklatás (Btk. 222. §). In: KARSAI Krisztina–SZOMORA Zsolt–VIDA Mihály: *Anyagi büntetőjog – Különös rész I.* Iurisperitus Bt., Szeged, 2013, 198.

²¹ BH+ 2013.5.186. (Kúria Bfv. III. 726/2012.)

tényállásszerű fenyegetéshez, ugyanakkor veszély látszatát keltve elkövetett zaklatásként minősülhetnek. A legtöbb elhatárolási kérdéshez az vezet, hogy a fenyegettség látszatának keltésével lényegében a fenyegetés maga is burkoltan megvalósul, hiszen az a sértettben hasonlóan előidézi a veszélyeztetettség képzetét (például a sértett lakása előtt hatástalan robbanószerkezet vagy véres állati tetem elhelyezése).²² Ha az elkövető félelemkeltési célzattal sértő vagy veszélyeztető esemény bekövetkezésének látszatát kelti, ez szükségképpen együtt járhat azzal, hogy a sértettben a fenyegetettség, következképpen a félelemérzet is kialakulhat.

A *látszatkeltés* ugyanakkor igen nehezen értelmezhető. A hasonlóan látszatkeltéssel megvalósuló bűncselekmények esetén a szakirodalom olyan magatartást ért ez alatt, amely nem minősül tényállásnak, de az érintett az elkövető által teremtett körülményekből mégis azt a következtetést vonhatja le, hogy a sértő vagy veszélyeztető esemény közvetlenül be fog következni.²³ A látszatkeltés a kijelentéstől annyiban tér el, hogy az elkövető nem kifejezett tényközléssel utal azokra a körülményekre, amelyek a közlés címzettjében azt a képzetet kelthetik, hogy más életét, testi épségét vagy egészségét sértő vagy közvetlenül veszélyeztető esemény következik be.²⁴ E fogalom magában foglalhat minden olyan magatartást, amely egy esemény megtörténéseinek reális esélyét hiteti el a sértettel, tehát egy későbbi (akár az elkövető, akár más személy általi, vagy akár valamely személytől teljesen független) bekövetkezésre utal.²⁵ A tényállás szövegezése alapján ennek az eseménynek veszélyeztető jellegűnek kell lennie, és minden esetben természetes személy élete vagy testi épsége, egészsége ellen kell hogy irányuljon.

Álláspontom szerint az elhatárolás alapja tehát a magatartás mibenléte. *Veszély látszatkeltése ugyanis verbálisan nem valósulhat meg*, hiszen a verbálisan (is) közölt, sértő vagy közvetlenül veszélyeztető cselekményt kilátásba helyező magatartások már fenyegetésként minősülnek, akkor is, ha az elhangzottak csak burkoltan fenyegetőek. Vitatható tehát a *b)* pont szerinti minősítés abban a bírósági döntésben, ahol a terhelt egy kocsiából kihajolva késsel hadonászott a járdán közlekedő sértett felé, és ezt kiabálta: „Látod, mi ez? Mindig nézz a hátad mögél!” Az ilyen és ehhez hasonló megnyilvánulásokat a jogalkalmazó gyakran minősíti veszély látszatát keltve elkövetett zaklatásként, amikor a tételes büntetendő cselekménnyel való fenyegetés nem hangzik el, de a kijelentés mégis félelemkeltő volt. Ez azonban nem megfelelő joggyakorlat, annak ellenére, hogy így a (2) bekezdés *b)* pontjának alkalmazhatósága igen beszűkül.²⁶

²² VIDA: i. m., 198.

²³ MEZÖLAKI Erik: A köznyugalom elleni bűncselekmények – Közveszéllyel fenyegetés. In: Karsai Krisztina (szerk.): *Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*. Complex, Budapest, 2013, 704.

²⁴ BELEGI József: Közveszéllyel fenyegetés. In: Kónya István (szerk.): *Magyar büntetőjog – Kommentár a gyakorlat számára. II. kötet*. HVG-ORAC, Budapest, 2014, 1262.

²⁵ SZATHMÁRY Zoltán: Gondolatok a zaklatás bűncselekményéről. *Magyar Jog*, 2009/12, 730.

²⁶ A (2) bekezdés *b)* pont bevezetésének indoka feltehetően az volt, hogy a veszélyes fenyegetés tényállása nem fedte le azon nem verbálisan megvalósított, veszéllyel fenyegető magatartásokat, amelyek a közveszéllyel fenyegetés bűncselekményének hasonló fordulatai alá sem voltak szubszumálhatóak. A verbálisan megvalósított alakzatot csak az analógia tilalmának sérelmével lehetett volna a látszatkeltésben megnyilvánuló magatartásokra alkalmazni, ezért szükséges volt külön egy olyan látszatkeltéssel megvalósuló alak-

3.2. Kényszerítés és személyi szabadság megsértése

A joggyakorlatban gyakran merül fel a kényszerítés tényállása (Btk. 195. §) a zaklató magatartások mellett (például a terhelt egykori párját fenyegetéssel akarja rábírní arra, hogy térjen vissza hozzá). Ilyen esetekben vizsgálni kell, hogy a magatartás egyúttal megvalósít-e fenyegetést vagy erőszakot, illetve hogy a fenyegető cselekmény a passzív alany valamely magatartásának kikényszerítésére irányult-e.²⁷

A fenyegetés és a kényszerítés összefüggéseire már korábban utaltam. A fenyegetést mint elkövetési módot a kényszerítés tényállása tartalmazza, ez azonban nem kvalifikált fenyegetés, következésképpen a fenyegetés általános fogalma irányadó. A kényszerítés szubszidiaritási klauzulája értelmében zaklatással (vagy bármely más bűncselekménnyel) halmazatban nem állhat, elhatárolásuk pedig a célzat és a fenyegetés kvalifikációja alapján lehetséges. Veszélyes fenyegetés esetén az elkövetőnek nem célja, hogy a sértett a fenyegetés hatására valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűnjön, nem valamilyen magatartás kieroszakolására fejt ki a fenyegetést, célja csupán a félelemkeltés. Emellett a fenyegetés nem vonatkozhat akármilyen súlyos hátrányra, annak meg kell felelnie a tényállásban megkövetelt specializációnak is.

A szubszidiárius kényszerítés tényállása illeszkedhet a zaklatás mindkét fordulatának tényállásába, mert azok átfogó magatartásai implicite és *in concreto* kényszerít is takarhatnak. Ilyenkor a kényszerítés szubszidiaritási klauzulája irányadó, hiszen amennyiben más tényállás is megvalósul, úgy a kényszerítés már nem lesz megállapítható. Tehát a kényszerítés büntette nem valósulhat meg, ha egyébként a zaklatás valamely változatába illeszkedő magatartás a kényszerítés tényállása alá is szubszumálható, függetlenül attól, hogy a kényszerítés súlyosabb büntetési tételű bűncselekmény, mint a zaklatás alapesetei.²⁸

A személyi szabadság megsértése és a veszélyes fenyegetés egymás mellett előfordulására is akad példa a gyakorlatban. Fenyegetéssel elkövetett zaklatás és személyi szabadság megsértésének [Btk. 194. § (1) bek.] halmazataként minősítette az ügyészség, amikor a terhelt ittasan egy családi összejövetel után a lakásban randalírozott, majd anyósát nem egészen fél óráig a nappali szobából nem engedte ki, megöléssel fenyegette, és a sértett füle hallatára a terhelt telefonon azzal hívta fel saját édesapját, hogy „túszul tartom az anyósomat, hozzá ide embereket, akik megölik”. Álláspontom szerint a fenyegetéssel elkövetett zaklatás és a személyi szabadság megsértésének alapesete egymással valóságos halmazatban állhatnak, mivel a személyi szabadság megsértésének alapesete a fenyegetést nem értékeli.

Figyelemmel kell lenni azonban arra, hogy felmerülhet a sértett sanyargatásával való elkövetés mint minősített eset is [Btk. 194. § (2) bek. c) pont]. A sértett sanyargatásának minősül, ha a személyi szabadságtól megfosztáshoz szükséges fenyegetés meghaladja a sértettre irányuló ártalmas behatás általában szükséges

zat megalkotása, amely ezeket a magatartásokat szabályozza. Ezen álláspontot képviseli Gelányi Anikó is (GELÁNYI: i. m., 13.).

²⁷ GELÁNYI: i. m., 23.

²⁸ VIDA: i. m., 199.

mértékét, és ezzel a sértettet pszichés kínzásnak, az emberi méltóságában való mély megalázásnak teszi ki, anélkül hogy ez más bűncselekmény tényállását kimerítené.²⁹ Gellér Balázs szerint a sértett halálfélelemben tartása, életveszélyes megfenyegetése is ebbe a körbe sorolható.³⁰

A fenti értelmezést követve azt lehet megállapítani, hogy a személyi szabadság megsértése melletti megöléssel, bántalmazással való fenyegetés alkalmas a sértett sanyargatásával való elkövetés minősített esetének megállapítására, azonban, ha a fenyegető magatartás egyben a zaklatás vizsgált fordulata alá is szubszumálható, akkor a minősített esetet mellőzve a személyi szabadság megsértésének alapesete és a fenyegetve elkövetett zaklatás halmazata állapítandó meg (a kétszeres értékelés tilalmára is figyelemmel).

Meg kell ugyanakkor jegyezni, hogy az egyetlen többlettényállási elem, amelyet a sértett sanyargatásával elkövetett személyi szabadság megsértése nem értékel, az a félelemkeltés célzata. Véleményem szerint csupán e célzat értékelése miatt a magasabb halmazati büntetés indokolatlan,³¹ arra is tekintettel, hogy a sanyargatás impliciten magában hordozza a félelemkeltést, illetőleg annak szándékát. Helyesebbnek tartom tehát a két tényállás halmazatának a konzumpció elve mentén való kizárását: véleményem szerint a sértett sanyargatásával való személyi szabadság megsértése konzumálja a veszélyes fenyegetéssel elkövetett zaklatást.

3.3. Közveszéllyel fenyegetés

A joggyakorlat nem egységes, amikor a „rád gyűjtöm a házadat” és az ehhez hasonló, gyűjtogatással való fenyegetéseket kell minősíteni. A közveszély okozása bűncselekmény megvalósulhat gyűjtogatással, azaz a tűz pusztító hatásának kiváltásával,³² az ezzel való valótlán fenyegetés pedig megvalósíthatja a közveszéllyel fenyegetés tényállását [Btk. 338. § (1) bek.]. Előfordulnak olyan esetek is, amikor a „felgyűjtöm a házadat” kijelentést veszély látszatát keltve elkövetett zaklatásként minősítette az ügyészség, ennek indokát azonban egyik esetben sem adta meg. A sértett és az elkövető között négy szemközt elhangzó olyan kijelentések azonban, amelyek így nem alkalmasak a köznyugalom megzavarására, s amelyek valótlansága felől kétség merül fel (tehát amelyek valós fenyegetésnek tekinthetők), közveszélyt okozó büntetendő cselekménnyel fenyegetve elkövetett zaklatás vétségét valószínűsítik meg, és nem a közveszéllyel fenyegetés bűncselekményét.

²⁹ VIDA Mihály: Személyi szabadság megsértése (Btk. 194. §). In: KARSAI–SZOMORA–VIDA: i. m., 118.

³⁰ GELLÉR Balázs József: Személyi szabadság megsértése (194. §). In: Polt Péter (szerk.): *A büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény nagykommentárja*. Opten, Budapest, 2016, 601.

³¹ Az elkövető számára is kedvezőbb a halmazati minősítés mellőzése, hiszen – a halmazati büntetékiszabás hatályos szabályozására tekintettel (Btk. 81. §) – a kiszabható büntetés felső határa halmazat esetén öt év hat hónapra emelkedik, míg a sértett sanyargatásával elkövetett személyi szabadság megsértésének büntetési tétele egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés.

³² GÁL István László: A közbiztonság elleni bűncselekmények – Közveszély okozása. In: Polt Péter (szerk.): *Új Btk. kommentár 6. kötet. Különös rész*. Nemzeti Közszolgálati és Tankönyv Kiadó, Budapest, 2013, 34.

Folytatólagosan elkövetett veszélyes fenyegetéssel megvalósított zaklatás és közveszéllyel fenyegetés halmazatát állapította meg a Szegedi Járásbíróság abban az ügyben, amikor a terhelt a vele egy háztartásban élő édesanyját éveken keresztül félelemben tartotta úgy, hogy napi szinten szidalmazta, bántalmazással fenyegette („pajszerral foglak agyonverni”), valamint többször a szomszédok előtt is fenyegetőzött azzal, hogy ki fogja nyitni a gázcsapot és az egész társasházat fel fogja robbantani. A Szegedi Járásbíróság és az ügyészség jogi álláspontja egyezően az volt, hogy a vádlott ezen fenyegető kijelentéseit ugyan a sértett félelemkeltése érdekében tette, de azokat a társasház lépcsőházában több lakó is hallotta, illetőleg arról többen is tudomást szereztek, így a vádlott ezen cselekménye alkalmas volt arra, hogy a köznyugalmat megzavarja. E halmazati álláspont oka vélhetően a jogi tárgyak különbözősége³³ és a félelemkeltési célzat értékelése volt.

Álláspontom szerint a közveszéllyel fenyegetés és a közveszélyt okozó büntetendő cselekménnyel fenyegetve elkövetett zaklatás bűncselekménye halmazatban állhat egymással, azonban ehhez nem elegendő, hogy a sértettnek szánt ilyen tartalmú fenyegetést más is hallja, hanem az elkövető szándékának (akár eshetőlegesen is) át kell fognia a köznyugalom megzavarását, és tudatának ki kell terjednie arra, hogy az általa állított vagy híresztelt tény valótlan.³⁴ A valótlanság – mint a közveszéllyel fenyegetés pozitív tényállási eleme – bizonyítottságát a bíróság a fent idézett jogesetben nem indokolta. Emellett a tényállásban nevesített elkövetési magatartások csak abban az esetben lesznek tényállásszerűek, ha a tényről a passzív alanyok (szomszédok) közvetlenül szereznek tudomást (tehát nem hallomásból), erről azonban az ítéleti indokolás nem szólt. Ezekre tekintettel úgy vélem, a bíróság (és az ügyészség) tévesen minősítette a fenti cselekményt, mivel egyrészt a közveszéllyel fenyegetés tényállása minden kétséget kizáróan nem nyert bizonyítást, másrészt a terhelt fenti cselekményének lényegi eleme a félelemkeltés volt, nem pedig a szomszédokat érintve a köznyugalom megzavarása. Következésképpen a cselekmény csak közveszélyt okozó büntetendő cselekménnyel fenyegetve elkövetett zaklatás vétségének minősülhetett volna.

3.4. Önbíráskodás és zsarolás

A zaklatás sértettje és elkövetője között legtöbbször valamilyen ismeretség, családi, esetleg üzleti vagy kollegiális kapcsolat áll fenn. Nagyon ritka, hogy a feljelentő és a terhelt valamilyen minőségben ne ismerné egymást a bűncselekmény elkövetését megelőzően. A veszélyes fenyegető magatartások további ismérése, hogy ez a személyes kapcsolat korábban elmérgesedett, az érintettek között valamilyen konfliktus vagy vita volt (van), ami legtöbbször anyagi természetű. Idetartoznak például a válófélben lévő házastársak vagyonmegosztási vitái, a ki nem fizetett munkabérért követelő alkalmazott vagy a korábbi kölcsön miatt elszámolási vitába került

³³ A közveszéllyel fenyegetés kollektív jogi tárgya a köznyugalom, amelyet az elkövető valótlan tartalmú fenyegetéssel megzavar, ezzel szemben a zaklatás individuális jogi tárggyal rendelkezik.

³⁴ MEZŐLAKI: i. m., 704.

felek. Ilyen esetekben figyelemmel kell lenni arra, hogy ha az elkövető félelemkeltési célzatán túl valamilyen vagyoni igényének kíván érvényt szerezni, felmerülnek az önbíráskodás [Btk. 368. § (1) bek.], valamint a zsarolás [Btk. 367. § (1) bek.] bűncselekményének és a veszélyes fenyegetésnek a halmazati kérdései.

Abban az ügyben, amikor a terhelt egy korábbi gépjárműeladással kapcsolatos elszámolási vita miatt a vele haragos viszonyban lévő sértettet azzal fenyegette meg, hogy „mire hazajössz, meg legyen a pénz, vagy meghalsz”, veszélyes fenyegetés miatt indult ugyan büntetőeljárás, de az ügyészség a minősítést önbíráskodás kísérletére változtatta (és végül bizonyítottság hiányában megszüntette). Ugyancsak önbíráskodás kísérlete miatt folytattak le bizonyítást és egyben utasították el a zaklatás miatti feljelentést abban az ügyben, amikor a terhelt a sértett tartozása miatt telefonon közölte vele, hogy „valaki el fog menni és be fogja hajtani rajtad a pénzem”. Ez utóbbi esetben azért szüntette meg az ügyészség a büntetőeljárását, mert álláspontja szerint a fenyegetésnek önbíráskodás esetén konkrétan kell lennie, az elvont, távoli és kétértelmű kijelentések pedig ennek a követelménynek nem felelnek meg. Hasonlóan önbíráskodás kísérletének minősítette át az ügyészség, amikor a terhelt egy korábbi kölcsöntartozás miatt szóváltásba keveredett a sértettel, majd megfenyegette azzal, hogy „el fogja intézni, le fogja rendezni”. A büntetőeljárás megindításakor ezt a cselekményt a 222. § (2) bek. b) pontja szerint minősítette, azonban álláspontja szerint ezek a kijelentések nem valósítottak meg zaklatást, így végül a minősítés megváltoztatása után bizonyítottság hiányában megszüntette az eljárást.

Álláspontom szerint ezen esetekben helyesen járt el az ügyészség, mivel – speciális tényállásként – fenyegetéssel megvalósított önbíráskodás kísérletét és nem veszélyes fenyegetéssel megvalósított zaklatás büntetettét valósítja meg, ha az elkövető jogos vagy jogosnak vélt vagyoni igényének kíván személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó cselekménnyel való fenyegetéssel érvényt szerezni.

A Kúria egyik döntése szerint a zaklatás jogi megítélése szempontjából közömbös, hogy a terhelt félelemkeltésre irányuló célzatát mi motiválta, abban a sértett magatartásának volt-e szerepe.³⁵ Ebben a határozatában helyben hagyta azt az ítéletet, amelyben a bíróság a terhelt cselekményét folytatólagosan, élet és testi épség elleni és más hasonlóan súlyos fenyegetéssel elkövetett zsarolás büntetettének kísérlete és személy elleni erőszakos cselekménnyel fenyegetve elkövetett zaklatás vétségének halmazataként állapította meg. A bíróság által megállapított tényállás szerint a terhelt és a sértett között több kölcsönszerződés is kötött, azonban a sértett a tartozása törlesztésével elmaradt, emiatt a terhelt folyamatos fenyegetésekkel kívánta rábírní az eredeti megállapodáshoz képest jóval magasabb összeg kifizetésére. Egyik alkalommal a terhelt egy bozótvágó kést emelt a feje fölé és azzal támadott a sértetre, miközben fejének levágásával fenyegette. A cselekménynek a terhelt felesége vetett véget, amikor a terhelt és a sértett közé állt. A Kúria szerint a terhelt félelemkeltésre irányuló célzata e tényállás mellett nem kérdőjelezhető meg (a védelem felülvizsgálati indítványában ennek hiányára hivatkozott), függetlenül attól, hogy maga a cselekmény az adós irányában tanúsított folyamatos zsaroló, fenyegető magatartásnak egy része volt csupán.

³⁵ BH+ 2012.10.416. (Kúria Bfv. III. 135/2012.)

Helytálló a Kúria azon megállapítása, miszerint a jogi megítélés szempontjából érdektelen és közömbös, hogy a terhelt félelemkeltésre irányuló célját milyen okok vagy körülmények váltották ki, másképpen, hogy magatartását mi motiválta, abban a sértett fellépésének volt-e szerepe és ha igen, akkor az mennyiben volt okozója a terhelt fenyegető, támadó viselkedésének. A (minősített eset szerinti súlyos) fenyegetéssel elkövetett zsarolás kísérletének és a veszélyes fenyegetéssel elkövetett zaklatásnak a halmazatát azonban a kétszeres értékelés tilalmára figyelemmel ki kell zárni, arra is tekintettel, hogy a fenyegetés általános fogalmának, amely elkövetési módként a zsarolásnál irányadó, immanens része a félelemkeltés, így csupán e célzatra hivatkozással nem lehet a veszélyes fenyegetést is megállapítani. Továbbá az élet vagy a testi épség elleni, illetve más hasonlóan súlyos fenyegetéssel elkövetett zsarolás (kísérlete) teljes egészében átfogja a veszélyes fenyegetést, emellett további tényállási elemeket is tartalmaz, hiszen a jogtalan haszonszerzési célt és a vagyoni hátrányt is értékeli. Amennyiben pedig a vagyoni célzat nem jogtalan, ugyanezen érvek mentén önbíráskodást (vagy annak kísérletét) kell megállapítani, a halmazat tehát e bűncselekményekkel csupán látszólagos, az önbíráskodás és a zsarolás bűncselekménye egyaránt konzumálja a veszélyes fenyegetést.

3.5. Garázdaság

A garázdaság [Btk. 339. § (1) bek.] és a veszélyes fenyegetés elhatárolási és halmazati kérdéseinek körében a Kúria megállapította, hogy a pusztán fizikai ráhatással fenyegetőzés egyéb feltételek megléte esetén sem alkalmas a garázdaság bűncselekményének megállapítására, de amennyiben a fizikai ráhatással fenyegetés a sértettben történő félelemkeltés célzatával történik, a magatartás alkalmas lehet a zaklatás vétségének megállapítására.³⁶ A vizsgált esetben a terhelt az utcán szóváltásba keveredett a sértettel, amelynek során késekkel a kezében kaszáló mozdulatokat tett a sértett felé, miközben megöléssel fenyegette. A terheltet a sértett és annak édesapja lefogta, a sértett édesanyja tőle a késeket elvette, azonban a terhelt ezt követően is tovább fenyegette a sértettet. A Kúria ebben az ügyben a felülvizsgálati indítványt alaptalannak találta, azonban leszögezte, hogy a megállapított tényállásban arról nincs adat, hogy a terhelt a sértett testét érintette vagy arra törekedett volna, önmagában pedig az, hogy a kezében lévő késekkel fenyegetőzve hadonászott, a garázdaság törvényi tényállásában megkívánt erőszakos magatartás [Btk. 459. § (1) bek. 4. pont] megállapításához nem elegendő, ebből következően a terhelt cselekményének zaklatás mellett garázdaságként való minősítése téves.³⁷ Mindemellett a Kúria álláspontja szerint a garázdaság bűncselekményével halmazatban zaklatás nem állapítható meg, amennyiben a terhelti kijelentések nem

³⁶ BH 2013. 294. (Kúria Bfv. II. 29/2013.)

³⁷ Azt is meg kell jegyezni, hogy amennyiben a terhelt ezen magatartását mások előtt valósítja meg és az egyúttal alkalmas a köznyugalom megzavarására, akkor a garázdaság megállapításának helye van. A garázdaság megállapíthatóságának akadálya nem az erőszakos magatartás hiánya, hanem a köznyugalom megzavarására való alkalmasság hiánya lehet.

célzatosan fenyegető, félelemkeltésre irányuló kijelentéseket tartalmaznak, hanem a testbántalmazó indulat kifejezését, levezetését szolgálják. Jelen esetben azonban, arra is figyelemmel, hogy a terhelt a garázdaság bűncselekményéhez megkívánt erőszakos magatartást nem tanúsított, a Kúria álláspontja szerint ez a cselekmény veszélyes fenyegetéssel elkövetett zaklatásként minősül, a fenyegető kijelentések ugyanis a sértettben történő félelemkeltés céljával hangzottak el.

A Szegedi Járásbíróság tehát folytatólagosan, volt élettárs sérelmére elkövetett személy elleni erőszakos fenyegetéssel megvalósított zaklatás büntetőjogi, halmozottan garázdaság vétségével és könnyű testi sértés vétségével, tévesen minősítette bűnösnek azt a terheltet, aki a vádirati tényállás szerint két egymást követő napon bement volt élettársa munkahelyére, ott szóváltást kezdeményezett, volt élettársát szidalmazta, fenyegette és több alkalommal tenyérrel megütötte, eközben poharakat dobált, kiabált, ordította. A garázdaság és a veszélyes fenyegetés alaki halmozata tehát csupán látszólagos, a garázdaság konzumálja a veszélyes fenyegetést.

3.6. Élet és testi épség elleni bűncselekmények

Az egyes bűncselekményekkel való halmazati kérdések után kiemelten vizsgálni kell az élet, testi épség és egészség elleni bűncselekmények és a veszélyes fenyegetés egymáshoz való viszonyát, mivel a veszélyes fenyegető kijelentések legtöbbször valamilyen erőszakos magatartáshoz társulnak. Ennek oka véleményem szerint az, hogy az olyan elkövetési magatartásokat, amelyek erőszakos jelleggel bírnak (tipikusan, ha az elkövető bántalmazza a sértettet), a legtöbb esetben valamilyen konfliktus, szóváltás, szidalmazás kíséri. A személy elleni erőszakos vagy vagyron elleni erőszakos bűncselekményeket megvalósító magatartások mellett nagy számban fordulnak elő veszélyes fenyegetések.

Álláspontom szerint az időbeliség alapján három kategóriát kell megkülönböztetni: a bántalmazást megelőző, a bántalmazás közbeni és a bántalmazást követő fenyegetést. Kérdés tehát, hogy a fenyegetésen túlmenően megvalósított személy elleni erőszakos bűncselekmények (tipikusan testi sértés) és a veszélyes fenyegetés között a halmazat mikor látszólagos csupán, s a valóságos halmazat megállapításának milyen feltételei vannak. Az alábbiakban a testi sértés és a veszélyes fenyegetés halmazati kérdéseinek áttekintésével kívánom igazolni azt a tézisemet, miszerint élet és testi épség elleni bűncselekmény és veszélyes fenyegetés anyagi halmazatáról csak akkor lehet beszélni, ha azok között sem térbeli, sem időbeli kapcsolat nincsen, alaki halmazatuk pedig kizárt.

A fenti kérdés két látszólagos halmazati kategória, az összeolvadás és a konzumpció ismeretében válaszolható meg. Összeolvadás (beolvadás) esetén az anyagi halmazat csupán látszólagos, a részselekmények olyan tényállások keretei közé illenek, amelyek egymással a több és a kevesebb viszonyában állnak. Ez tipikusan akkor jön létre, ha azonos sértett sérelmére, egységes akaratelhatározással kifejtett cselekmények egymással szoros tér- és időbeli kapcsolatban vannak.³⁸ Az

³⁸ NAGY: i. m., 238.

alaki halmazatot a konzumpció zárja ki, amikor az átfogó diszpozíció, bizonyos feltételek megvalósulása esetén, elnyeli a kevesebbet.³⁹ A *lex consumens derogat legi consumptae* elve alapján a szélesebb körű és súlyosabb büntetési tétellel fenyegetett tényállás elnyeli a kevesebbet, feltéve, hogy a tényállások találkozása *in abstracto* szükségképpen vagy gyakori.⁴⁰

3.6.1. A testi sértést megelőző és az azt követő fenyegetés

A beadvány elvére tekintettel a bántalmazást megelőző és az azt követő fenyegetések megítélése azonos, azok a testi sértésbe beolvadnak, különösen akkor, ha a bántalmazás és a fenyegetés között igazolhatóan szoros térbeli vagy időbeli összefüggés van. Téves volt tehát a halmazati minősítés abban az esetben, amikor a terhelt a testi sértést követően további bántalmazást helyezett kilátásba arra az esetre, ha a sértett az esetről bárkinek beszél. A veszélyes fenyegetéssel elkövetett zaklatás lényege abból fakad, hogy a kilátásba helyezett súlyos következményekkel való fenyegetettség nyugtalanságot kiváltó lelki teherként nehezedik a sértettre.⁴¹ Amennyiben a kilátásba helyezett súlyos következményt a terhelt közvetlenül a fenyegetés előtt vagy után meg is valósítja, a sértettben ez a lelki nyugtalanság nem alakulhat ki maradéktalanul, azt a bántalmazás során elszenvedett trauma váltja fel, amely súlyosabb következményként magában foglalja a félelemérzetet is. A célzat oldaláról megközelítve: a testi sérülés okozására irányuló szándék a félelemérzet kialakításának célját magában foglalja.

Amennyiben a szoros időbeli összefüggés követelményét elfogadjuk, arra lehet következtetni, hogy indokolt a halmazat abban az esetben, ha a terhelt korábbi bántalmazásokra utalva, időben elkülönülve fenyegetőzik újabb személy elleni erőszakos cselekmény elkövetésével. Ilyenkor ugyanis a szoros időbeli összefüggés hiányzik, a terhelt pedig a korábbi bántalmazás megismétlésének kilátásba helyezésével akarja a sértettben a félelemérzetet kiváltani. Feltehetően a sérült jogtárgyak különbözősége indokolja azt a jogirodalmi álláspontot, amely szerint halmazatként minősül, ha a zaklató később be is váltja fenyegetéseit, azaz bűnhalmazat valósul meg, ha az elkövető a fenyegetés során kilátásba helyezett személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó büntetendő cselekményt ténylegesen meg is valósítja.⁴²

A beadványnak ismert azonban egy olyan atipikus formája is, amely szerint kivételesen e látszólagos anyagi halmazati kategóriába sorolandók azok a cselekmények is, amelyeket ugyan azonos sértett sérelmére követnek el, de nem azonos alkalommal, az egyes magatartások között lazább tér- és időbeli viszony van.⁴³ *Ambrus István* a nemi deliktumok vonatkozásában mutatja ki, hogy a logikai értelmezésnek és az észszerűség követelményének ellentmondó gyakorlat milyen eredmények-

³⁹ NAGY: i. m., 237.

⁴⁰ AMBRUS István: *Egység és halmazat – Régi dogmatikai kérdés, új megközelítésben*. SZTE ÁJK Büntetőjogi és Büntető Eljárásjogi Tanszék, Szeged, 2014, 245.

⁴¹ BH+ 2011.7.288. (Legf. Bír. Bfv. III. 41/2011.)

⁴² VIDA Mihály–JUHÁSZ Zsuzsanna: „Zaklatás”. In: Nagy Ferenc (szerk.): *A magyar büntetőjog különös része*. HVG-ORAC, Budapest, 2009, 161.

⁴³ AMBRUS: i. m., 264.

hez vezethet, s hogy *„kizárólag a bűncselekmény törvényi definíciója nem ad helyes eligazítást azon esetekben, amikor az egységes életbeli folyamatot kizárólag a büntetőtörvény általi mesterséges, két tényállásban történő szabályozása választja szét”*.⁴⁴ Álláspontom szerint különösen igaz ez akkor, ha az egyik bűncselekmény jogi tárgya és elkövetési magatartása a másik megvalósított bűncselekményt implicite magában hordozza. Ezen érvek pedig odáig vezetnek, hogy – a szoros időbeli összefüggésre tekintet nélkül – a fenyegetés előtt és után megvalósított személy elleni erőszakos bűncselekmény mellett a veszélyes fenyegetés tényállásának bűnhalmazatban való megállapítása szükségtelen.

3.6.2. A bántalmazás közben elhangzó fenyegetés

Sajnálatos módon több olyan gyakorlati példát találunk, amelyben a bántalmazás közben elhangzó veszélyes fenyegetés – különösen, ha folytatólagos testi sértésről van szó – a testi sértés bűncselekményével halmazatban áll.⁴⁵ A Kúriának a halmazat kizárására vonatkozóan kiforrott és egységesnek mondható gyakorlata van, ennek ellenére vádirati és ítéleti minősítésekben is gyakorta szembesülni lehet ezzel a hibával.

A Kúria a célzat hiánya egyik esetének tekinti, *„ha a fenyegetések egy nézeteltérés nyomán kialakult düh indulatban, a testbántalmazási szándék verbális kifejezésre juttatásaként hangzanak el, s az elkövető bántalmazza is a sértettet, ekkor a célzat nem a rémületben tartás, a félelemkeltés, hanem az indulat levezetése, következképpen – a cselekménysort egységként kezelve – csak a megvalósult élet vagy testi épség elleni bűncselekmény állapítható meg”*.⁴⁶ Ez a határozat tehát állást foglalt amellett, hogy ilyen esetekben – a célzat hiányára figyelemmel – a fenyegetés nem értékelhető önállóan, azt az egészség vagy testi épség elleni bűncselekmény körében kell elbírálni, a testi sértés tehát minden esetben konzumálja a vele egy időben megvalósított veszélyes fenyegetést.

Az előbbi eseten túl egy másik döntésében a Kúria – álláspontom szerint helyesen – nem a célzat hiánya, hanem konzumpció alapján zárta ki a halmazatot. Ebben a határozatban a zaklatás vádja alól bűncselekmény hiányában felmentette azt a terheltet, aki a tényállás szerint indulatosan szidalmazni kezdte volt élettársát munkahelyén, majd annak főnökét (a sértettet) egyszer meglökte, aminek következtében a sértett megtántorodott és a mellette lévő állványnak esett, ezután füléből a terhelt a fülbevalót kitépte. Döntésében a Kúria kimondta, hogy amennyiben a terhelt fenyegetése a törvényi tényállást megvalósítaná,⁴⁷ akkor sem lehetne vele

⁴⁴ AMBRUS: i. m., 266.

⁴⁵ A félelemkeltés célzatával összefüggésben Gelányi Anikó egy korábbi írásában veti fel, hogy tapasztalatai szerint egyre több olyan ügy kerül megszüntetésre, amelyben megállapítható, hogy a gyanúsított a felek között kialakult vitában csupán az indulat hevében tett fennhangon olyan kijelentést, amely mögött félelemkeltési célzat egyáltalán nem állt. GELÁNYI Anikó: A zaklatás bűncselekményének jellemzése, különös tekintettel annak telekommunikációs eszköz útján történő megvalósítására. *Jura*, 2010/2, 195.

⁴⁶ BH 2011. 303. (Legf. Bír. Bfv. III. 639/2010.)

⁴⁷ Ugyanebben a határozatban szögezte le a Kúria, hogy az egzisztenciális hátránnyal való fenyegetés nem tényállásszerű, tehát a terhelt cselekménye nem volt alkalmas zaklatás megállapítására.

szemben könnyű testi sértés vétségével halmazatban a zaklatás vétségét megállapítani, a látszólagos alaki halmazat a konzumpció, a látszólagos anyagi halmazat pedig az összeolvadás elve alapján küszöbölhető ki. Mindkettő lényege, hogy az egyik cselekmény a másikat lefedí. Általános elv, hogy a súlyosabb nyeli el az enyhébbet, illetve a súlyosabba olvad be az enyhébb. Ha azonban ez alapján sem lehet dönteni, akkor abból kell kiindulni, hogy a szóbeli magatartás beolvad az egyidejűleg szóban kilátásba helyezett cselekményt megvalósító tettbe (amint előkészület a kísérleti, kísérlet pedig a befejezett cselekménybe).⁴⁸

Egy másik döntésében a Kúria azt is leszögezte, hogy a félelemkeltés céljával, életveszélyes fenyegetéssel elkövetett zaklatás megállapíthatóságát nem zárja ki az a körülmény, hogy a verbális fenyegetés a sértett bántalmazása közben hangzott el, de az utóbbi magatartás jogi értékelés nélkül maradt.⁴⁹ A vizsgált tényállás szerint a terhelt dulakodás közben a sértett fejét megütötte és megfenyegette, hogy megöli, elvágja a torkát, ami a sértettben komoly félelmet keltett, ezért aznap magánindítványt terjesztett elő.⁵⁰ A Kúria korábbi döntéseire utalva kimondta, hogy amennyiben a veszélyes fenyegetést megvalósító, szóbeliségben megnyilvánuló zaklatás egyidejűleg bántalmazással is jár, akkor utóbbinak a része, a bántalmazó indulatának kifejezője, és a bántalmazással (testi sértéssel stb.) halmazatban nem értékelhető. Ez azonban nem jelenti azt, hogy amennyiben a bántalmazó magatartás nem nyer értékelést, akkor a szóbeli, félelmet keltő fenyegetés sem lenne felróható. Azaz, ha a testi épség elleni bűncselekményeknek még a kísérlete sem valósult meg, külön értékelni kell a veszélyes fenyegetést. A Kúriának ezen érveléséből az szűrhető le, hogy ha a bántalmazás miatt a terhelt büntetőjogi felelőssége nem állapítható meg – például bizonyítottság hiánya vagy a magánindítvány elkésztése miatt –, akkor másodlagos jelleggel veszélyes fenyegetés a terhére megállapítható.⁵¹

3.6.3. Összegzés

Összegezve tehát, a veszélyes fenyegetéssel elkövetett zaklatás és az élet vagy testi épség elleni bűncselekmények halmazati kérdései elsősorban a konzumpció alapján válaszolhatók meg. A testi sértés és az azzal egyidejűleg megvalósított veszélyes fenyegetés halmazatban való megállapításának akadályja nem (elsősorban) a félelemkeltési célzat hiánya, helyesebb azt a konzumpció szabályai alapján kizárni. A bántalmazás előtt és után elhangzott fenyegetés pedig beolvad a későbbi vagy korábbi sértő bűncselekménybe, hiszen ha az elkövető a kilátásba helyezett hátrányt meg is valósítja vagy korábban már megvalósította, a szoros térbeli vagy időbeli összefüggésre tekintet nélkül szükségtelen az azzal való fenyegetés halmazatban való megállapítása.

⁴⁸ BH+ 2011.7.288. (Legf. Bír. Bfv. III. 41/2011.)

⁴⁹ BH+ 2013.4.141. (Kúria Bfv. III. 726/2012.)

⁵⁰ Ez ugyanazon eset, amellyel kapcsolatban a Kúria egy másik határozatában megállapította, hogy zaklatás megvalósítására lehet alkalmas az a szóbeli fenyegetés, amely a sértett megölését, torkának átvágását helyezi kilátásba. BH+ 2013.5.186. (Kúria Bfv. III. 726/2012.)

⁵¹ A döntés azonban igen szűkszavú, a *ratio decidendi* pedig nehezen értelmezhető, mivel a Kúria érveléséből nem derül ki, hogy „a bántalmazás jogi értékelés nélkül maradása” mit takar.

Véleményem szerint, amennyiben a bántalmazással megvalósított bűncselekmény (testi sértés) miatti büntetőjogi felelősség nem állapítható meg, a terhelt magatartása minősülhet veszélyes fenyegetésnek. Kimutatható ugyanis – ahogyan alább, *de lege ferenda* javaslataim között is kifejtem –, hogy a zaklatás vizsgált második alapesetének alapvetően hézagbetöltő funkciója van, s ha a bántalmazó magatartással megvalósított bűncselekmény tényállásszerűség vagy bizonyítottság hiánya miatt nem áll fenn, másodlagos jelleggel a zaklatás miatti felelősség megállapítható.

4. Zárógondolatok

A Btk. 222. § (2) bekezdés *a*) pontjában szereplő veszélyes fenyegető magatartások számos ponton eltérnek az (1) bekezdés által lefedett, hétköznapi értelemben vett zaklató magatartásoktól. Ugyanakkor a (2) bekezdés *b*) pontjától csupán a magatartás jellege alapján határolhatók el, hiszen kimutatható, hogy tényállítás esetén látszatkeltsérről nem beszélhetünk. A halmazati és elhatárolási kérdések részletes elemzése után az a következtetés vonható le, hogy a joggyakorlatban sem a konzumpció, sem a kétszeres értékelés tilalma nem érvényesül maradéktalanul. Mindezekre tekintettel a zaklatás (2) bekezdés szerinti elkövetési fordulatai vonatkozásában azon *de lege ferenda* javaslatot lehet megfogalmazni, miszerint a veszélyes fenyegetés tényállását kívánatos lenne szubszidiaritási klauzulával ellátni, így egyértelművé válna a joggyakorlatban felmerülő számos halmazati kérdés.

Megállapítható ugyanis, hogy a zaklatás (2) bekezdésbe foglalt tényállásainak alapvetően *hézagbetöltő* szerepe van. E tényállások alá olyan fenyegető és látszatkeltesítő magatartások szubszumálhatóak, amelyek ugyan (még) nem valósítanak meg sértő vagy veszélyeztető bűncselekményt (illetve azok kísérletét vagy büntetendő előkészületét), mégis olyan fokú társadalomra veszélyességet hordoznak magukban, ami a büntetőjog eszközével való fellépést indokolja. E funkció azonban szűkítővé válik, ha adott esetben egy súlyosabb, sérelmet vagy közvetlen veszélyhelyzetet magában foglaló büntetendő cselekmény kísérlete vagy büntetendő előkészülete (is) megállapítható.

Annak érdekében tehát, hogy a jogalkalmazás során ne merüljön fel kétség a (2) bekezdés szerinti veszélyes fenyegetés és látszatkeltesítés hézagpótló szerepét illetően, indokoltnak látom e két fordulat szubszidiárius bűncselekménnyé való átfogalmazását. A kétszeres értékelés tilalma és a látszólagos halmazati szabályainak maradéktalan érvényesülése érdekében pedig a szoros értelemben vett szubszidiaritási klauzulát tartom megfelelőnek, amelynek értelmében veszélyes fenyegetéssel vagy veszély látszatát keltve elkövetett zaklatás csak abban az esetben lenne megállapítható, ha más bűncselekmény nem valósul meg.

E helyütt lehet utalni a kényszerítés büntetétére (Btk. 195. §), amely ezzel megegyezően, a szoros értelemben vett szubszidiaritással fejezi ki a kényszerítés különös részi tényállásának alternatívát. Tekintettel arra, hogy a fenyegetés és a kényszerítés alapvetően hasonló természetű, a kényszerítés szubszidiaritási indokai a fenyegetés esetén is helytállóak lehetnek. A kényszerítés általános fogalmát a Btk. nem tartalmazza, a különös részben meghatározott tényállása valamennyi erő-

szakos bűncselekményre vonatkozó általános kényszerítésfogalom, amellet, hogy a kényszerítés nem öncélú bűncselekmény, hanem különféle célok elérését szolgáló rész- vagy eszközcselekmény. A kényszerítés speciális változatait tartalmazó törvényi tényállások a célcselekményre tekintettel különülnek el egymástól, e célcselekmény jelentősége pedig abban áll, hogy meghatározza a kényszerítés súlyát, annak foka a célcselekménnyel megtámadott jogi tárgy súlyához igazodik. Ez különösen a fenyegetés szabályozásában mutatkozik meg, hiszen a jogalkotó az egyes jogtárgyak fokozott védelme érdekében egyes tényállásokban a fenyegetésfogalomnak tágabb vagy szűkebb értelmét határozza meg.⁵² A kényszerítés szubszidiárius bűncselekményként akkor tölti be a büntetőjogi védelem funkcióját, amikor az elkövető cselekménye az egyén legtágabb értelemben vett cselekvési szabadságát, de nem annak a Btk. által (valamely, a kényszerítéshez képest speciális bűncselekménnyel védelmezett) nevesített aspektusát sérti.⁵³

Összességében a zaklatás második alapesetének, a veszélyes fenyegetésnek ugyanazon hézagpótló, másodlagos szerepe mutatható ki, mint a kényszerítés különös részi tényállásának. E szerepre is tekintettel a szoros értelemben vett szubszidiaritási klauzula normaszövegbe építése nem csupán célszerű, de indokolt is, ami a zaklatás második alapesetének számos, legfőképpen halmazati anomáliáit oldhatná fel a magyar joggyakorlatban.

Abstract

The Criminal Code of Hungary has contained the criminal offence of harassment since 2008 (Art. 222 of the current Criminal Code). The criminal definition contains three different statutory conducts: (1) disturbing or bothering behaviours (2) „dangerous threat” and (3) „awakening appearance of danger”. Many examples in Hungarian legal practice show that the prosecutors and judges face huge difficulties in the interpretation of these types of harassment. The main questions are: Which behaviours can fulfil the statutory elements of „harassment by threatening”? How can we define „threat” and „awakening appearance of danger” as a conduct? How can they be distinguished? Which other delimitation questions arise? This paper aims to answer these questions.

⁵² ERDŐSY: i. m., 28.

⁵³ SZOMORA Zsolt: Az emberi szabadság elleni bűncselekmények – Kényszerítés. In: Karsai Krisztina (szerk.): *Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*. CompLex, Budapest, 2013, 400.